

SUİTDER

SDÜ İNSAN VE TOPLUM BİLİMLERİ DERGİSİ

Süleyman Demirel University Journal of Humanities and Social Sciences

Sayı/Issue	62-Aralık 2024/ 62-December 2024
Makale Bilgisi/ Article Info	Araştırma Makalesi/ Research Article
Başvuru Tarihi/ Submitted Date:	16 Temmuz 2024
Kabul Tarihi/ Accepted Date:	30 Eylül 2024
Atıf/Citation:	Yavuzcan, G. (2024). Siyasal Söylemde Orta Çağ'ın Kullanımı: Cengiz Kağan Örneği. <i>Süleyman Demirel Üniversitesi İnsan Ve Toplum Bilimleri Dergisi</i> . 439-452
DOI:	10.35237/suitder.1516953
Benzerlik / Similarity: %	%1

Siyasal Söylemde Orta Çağ'ın Kullanımı: Cengiz Kağan Örneği

The Use of Medieval in Political Discourse: Genghis Khan Example

Gaye YAVUZCAN*

Öz

Tarihin Cengiz Kağan kadar hem vahşeti hem de hoşgörüsüyle andığı bir lider daha yoktur. O, sadece eylemlerinin tarihsel anlatısıyla değil, etkileriyle de yaşadığı çağı aşmıştır. Cengiz Kağan, uzun ömrüne acımasız katliamlardan şanlı zaferlere pek çok askerî harekâtı sığdırırken kanun koyuculuğu, dinsel ve kültürel farklılıklara toleransı, siyasal meşruiyet zemininin inşası gibi özellikleriyle de öne çıkmıştır. Cengiz, askerî gücünü teşkilatlandırarak bambaşka coğrafyalarda meskûn, bambaşka kültür dairesi mensuplarının üzerine sevk ederken bağlularının köken ve kültürlerinden bağımsız bir ulus inşa etmiştir. Eylemleriyle tarihin bir parçası olduğu kadar yapıcısıdır. Ölümünün üzerinden asırlar geçtikten sonra siyasi söylemin bir nesnesi hâline gelmiştir.

Siyasal söylemin tarihe atıfları yaygındır. Cengiz Kağan, siyasi ajandalarını hedef kitlelerine aktarıp benimsetmek arzusundaki kişi ve grupların başvurduğu tek Orta Çağ figürü değildir. Çelişkili söylemlerin onu birbirine tezat siyasal eğilimlerin aracı hâline getirmesi de Cengiz Kağan'a has değildir. Bununla beraber, siyasal söylemde yaygın kullanımı onu verimli bir örnek kılar. Bu çalışmada, Cengiz Kağan örneğinden yola çıkarak siyasal söylemde Orta Çağ'ın kullanımı değerlendirilecektir. Bunun için başvurulan kaynak grubu, 19.-20. yüzyıl Amerikan basımından seçilen örneklerdir.

Anahtar Kelimeler: Cengiz Kağan, Orta Çağ, Orta Çağcılık, Siyasal Söylem, Doğu-Batı.

Abstract

No historical figure than Genghis Khan hailed both for brutality and being tolerant. Not only his name but his laws transcended the ages and provided legitimacy to different political structures. In addition to the military activities with which his name is associated, Genghis Khan also stands out with his characteristics such as his lawmaking, his tolerance towards religious and cultural diversity, and his ability to provide a basis for political legitimation that transcends the ages. Genghis organized his military force and directed it against members of completely different cultures and people living

* Doç. Dr., İzmir Demokrasi Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, İzmir/TÜRKİYE, E-Posta: gaye.yavuzcan@idu.edu.tr, ORCID ID: 0000-0003-1018-4256.

in completely different geographies, while building a nation independent of the origins and cultures of his followers. He is a part of history as well as a constructor with his actions. This also diversified the use of Genghis figure as an object of political discourse.

References to history are extremely common in political discourse. Genghis Khan is not the only medieval figure used by individuals and groups who wish to convey their political agenda to their target audiences and have them adopt it. In fact, it is not unique to Genghis Khan that conflicting discourses make him an instrument of contradictory political tendencies. However, the versatility of his historical personality allows increasing this diversity in the case of Genghis Khan, making him a productive example for evaluating his use in political discourse. In this study, the use of the Medievalism in political discourse will be evaluated based on the example of Genghis Khan. The source group used to carry out this analysis are examples selected from the 19th-20th century American press.

Keywords: Genghis Khan, Medieval, Medievalism, political discourse, East-West.

GİRİŞ

Rönesans'ın aydınlık çağı ve Reform'un dönüşüm rüzgârları, coğrafi keşiflerin sınırları aşan cesaretiyle birlikte, Orta Çağ'ın sonunu müjdelirken aynı zamanda modernitenin ilk adımlarını da atmıştır. Ancak bu geçiş, *Dallmayr*'ın belirttiği gibi, ani bir değişimden ziyade, süreklilik ve kopuşun iç içe geçtiği bir süreç olarak gerçekleşmiştir (Dalymar, 1987, s. 684). Orta Çağ'ın "karanlık" olarak etiketlenmesi, günümüzde artık eskisi kadar kabul görmeyen bir yaklaşım olmakla birlikte, bu dönemin sonraki çağlar üzerindeki metaforik "gölgesi", hâlâ tartışma konusudur. Bu gölge, kasvetli bir geçmişi çağrıştırmaktan çok, siyasal gerilimlerin yoğunlaştığı dönemlerde toplumlar için bir sığınak, bir manevi melce işlevi görebilir ya da mevcut anlaşmazlıkları meşrulaştıracak tarihsel bir zemin oluşturma amacına dönük olarak kullanılabilir.

Bu bağlamda bir örnek, Orta Çağ'ın en uzun soluklu ve etkili olaylarından biri olarak kabul edilen Haçlı Seferleri'dir. *Jones* tarafından "inanç ve şiddetin gayrimeşru bir melezi" olarak tanımlanan Haçlı Seferleri (*Jones*, 2024, s. 274), aynı zamanda "Orta Çağ'ın en başarılı ve kalıcı zehirli fikirlerinden biri" olarak nitelendirilmiştir. Haçlı Seferleri'nin dünyayı Doğu ve Batı olarak iki kültürel-zihni cepheye ayırma etkisi, Orta Çağ'ın küresel tarih üzerindeki derin izlerinden biri olarak görülebilir. Sosyal bilimcilerin genel kabulüne göre, Orta Çağ boyunca Orta Doğu, Hindistan, Çin ve Moğolistan, ticaret, kültür ve siyasetin merkeziyken Avrupa, bu merkezin çevresinde yer almıştır. Ancak, Batılı olmayan Orta Çağ kültürlerini barbar olarak gösterme eğilimi, bu tarihsel gerçekliği tersine çevirmiştir (*Kaufman ve Sturtevant*, 2020, s. 46). 19. yüzyıldan itibaren ulusalcılar Orta Çağ'da kesin ve belirli coğrafi sınırların yanı sıra aynı katiyette etnik sınırların da mevcudiyetini varsaymışlardır. Oysa Orta Çağ insanları, anlaşıldığı kadarıyla günümüzde hem milletlerin kendi içlerindeki hem de birbirleriyle aralarındaki çatışmalara yol açan karışıklık hislerinden yoksundurlar (*Kaufman ve Sturtevant*, 2020, s. 51).

Tarihsel kişiliklerin efsaneleştirilmesi ve siyasal söylemdeki kullanımı da kolektif hafızada yer etmiş ve olayların yeniden yorumlanmasına kaynaklık etmiştir. Türetilmiş kişiliklerin özellikleri, söylemin hedef kitlesi tarafından bilindiğinden, bu özellikler, mesajın en etkili şekilde iletilmesine olanak tanır. Ancak, Orta Çağ'ın siyasal söylemdeki rolü, tek bir yönle sınırlı değildir. Seçilen tarihsel kişiliklerin belirli özellikleri üzerinden yapılan benzetmeler, siyasal söylemi geliştirenler tarafından stratejik olarak kullanılır. Bu kullanım, bazen tarihsel kişiliği gerçekliğinden kopararak yeni bir yorumla yeniden inşa etmeyi, bazen de insan hayatının çok yönlülüğünden yararlanarak hem olumlu hem de olumsuz atıflar yapmayı içerir.

Bu makalede, Cengiz Kağan'ın siyasal söylemdeki kullanımı üzerine odaklanılacaktır. Tarih, Cengiz Kağan'ı hem vahşeti hem de hoşgörüsüyle anmıştır. Eylemlerinin tarihsel anlatısı ve

etkileriyle Cengiz Kağan, yaşadığı çağı aşarak ardılları tarafından meşru bir temel üzerine inşa edilen siyasal yapıların bir parçası olmuştur. *Temüçin* olarak doğan Cengiz Kağan, meşhur olduğu üzere mütevazı, hatta zorlu bir çocukluk ve ilk gençliğin ardından bozkırın efendisi ve *Cengizli İmparatorluğu*'nun kurucusu olmuştur. Onun bir ulus hâlinde bir araya getirdiği konar-göçer bozkır halkları, yerleşik dünyanın bambaşka coğrafyalarında sakin, bambaşka kültür dairelerine mensup medeniyetleri üzerine ilerlemiş ve bu atılım, dünya tarihinin akışını kökten değiştirmiştir. Cengiz Kağan'ın ömrünü aşan etkisi, kurduğu imparatorluğun ve ardıllarının eylemleriyle sınırlı kalmamış, ismi âdeta bir efsaneye dönüşerek siyasal söylemin çarpıcı bir nesnesi hâline gelmiştir. Bu makalede, Amerikan basınından seçilen örnekler üzerinden Cengiz Kağan'ın siyasal söylemdeki kullanımı, seçilen belirli kategoriler kapsamında incelenecektir. Çalışmada, Cengiz Kağan'ın hayatı ve faaliyetleri hakkında bilgi veren tarih yazıları, Cengiz Kağan hakkındaki kitap ve tiyatro oyunlarının tanıtımı, Cengiz Kağan isimli bir restorana ilişkin bilgi ve haberler gibi kayıtlar tasnif dışı tutulmuştur. Ayrıca 20. yüzyıl başlarında Japon tarihçiler tarafından Cengiz Kağan'ın aslen Japon olduğuna dair yapılan yorumlara ilişkin haberler de çalışmaya dâhil edilmemiştir.

1. 19. Yüzyıl: Orta Çağcılık, Oryantalizm ve Cengiz Kağan

Baskın bir ilerleme mitinin temelini oluşturan retorik “karanlık çağlar”, zamansal bir karşılaştırma değildir; şimdiki zamanın kaçınılmaz ilerleyişini tehdit eden bir döneme dair zamansal olarak belirsiz bir fikir uyandırmak için kullanılır (Elliot, 2017, s. 76). Orta Çağ, eleştirel bir söylem olarak şimdiki zamanla ilişkisini kaybetmiştir ve artık korunması gereken ütopyik bir ideal olarak görülmemektedir. Fakat durum, her zaman böyle değildir. 19. yüzyılda *Orta Çağcılık*, günümüzden ütopyik bir kaçış olarak inşa edilmiş ve açıkça siyasal terimlerle çerçevelenmiştir (Ganim, 2005, s. 4). Tıpkı “Doğu” gibi ve onunla bağlantılı bir dönem durumundaki “Orta Çağ” da 19. yüzyılın değişmez meselelerinden olmuştur. *Orta Çağcılık* ve *Oryantalizm*, modernitenin inşasında kendilerine biçilen benzer rolleri üstlenmişlerdir (Kinoshita, 2007, s. 67). 19. yüzyıl boyunca Orta Çağ, hem kamusal söylemlerde hem de sanatta rutin olarak siyasi amaçlarla kullanılmıştır. Çoğu zaman, Orta Çağ'ın sanattaki tasvirleri mitolojik bir geçmişin kurulmasına hizmet etmeye yönelik olmuştur. Bu mitolojik Orta Çağ, ortaya çıkan etnik ve ulusal kimliklerin kurulmasına, desteklenmesine ve meşrulaştırılmasına hizmet eden nostaljik kahramanlıklarla doludur (Sturtevant, 2018, s. 96). Amerika Birleşik Devletleri'nin kuruluş yılları, Orta Çağ monarşik geleneklerinin reddedildiğini ve Roma Cumhuriyeti'nden alınan bir yönetim tarzının benimsendiğini ima etmekte ise de Anglo-Saksonluk, Amerika Birleşik Devletleri Anayasası'nın oluşumunda önemli bir rol oynamıştır. Romantik dönem Anglo-Saksonluğu kalıttan ziyade fikirlere odaklanmıştır (Simmons, 2016, s. 111). Dolayısıyla Amerika Birleşik Devletleri, Orta Çağcılık ve Oryantalizm konularında parçası olduğu zihin ikliminin yüküyle doğmuştur. Bu, makalede ele alınacak olan gazete yazılarında da kendini göstermektedir.

Amerikan basınında Cengiz Kağan'ın adının anıldığı göze çarpan ilk metinler, çoğunlukla Çin ve Çinlilerle ilgili görünmektedir. 1898 yılında yayımlanan ve Çin'e karşı alınması önerilen tedbirlerin sıralandığı bir makalede, “modern uygarlığın, Avrupa'ya barbarlığın sızmasını engellemek amacıyla Çin'i parçalama zorunluluğu” vurgulanmaktadır. Aşağıdaki pasaj, Cengiz Kağan'ın tarihsel rolüyle temsil ettiği gücün, modern çağda Çin'in olası yükselişine bağdaştırılmasına örnek teşkil etmektedir. Cengiz Kağan'ın savaşçı kimliği ve gerçekleştirdiği fetihler, 19. yüzyıl sonlarında Batılıların Çin'e yönelik algıladıkları tehditle örtüşmektedir. Gazetede yer alan ifadeler, Cengiz Kağan'ın tarihsel figürü aracılığıyla modern Avrupa'nın karşı karşıya kalabileceği tehditlerin altını çizmekte ve bu tehditlere karşı önlemler alınması gerektiğini savunmaktadır. Bu durum, dönemin Batı dünyasında Asya'ya, özellikle de Çin'e karşı hissedilen endişelerin bir yansıması olarak değerlendirilebilir. Cengiz Kağan'ın adının zikredilmesi, tarihî bir şahsiyetin modern siyasi söylemde nasıl bir araç olarak kullanılabileceğine dair çarpıcı bir örnektir. Tarihî kişiliklerin ve olayların, güncel siyasi amaçlar doğrultusunda nasıl manipüle edilebileceğine dair düşündürücü bir vakadır:

Siyasal Söylemde Orta Çağ'ın Kullanımı: Cengiz Kağan Örneği

“Çin, artık modern savaşı öğreniyor ve çok geçmeden savaş alanında Attila, Timur veya Cengiz Kağan zamanındaki gibi modern Avrupa'yla baş edebilecek duruma gelecek. Çin'deki hâkim ırk olan Tatarlar [Moğollar] savaşçıdır. Orduları modern sistemde silahlandırıldığında ve eğitildiğinde, Avrupa'yla bir sonuca varmak için yeniden kendilerini yeterli hissettiklerinde, geçmişte olduğu gibi, Avrupa'ya doğudan yine tüm siyasi durumu değiştirebilecek savaşçı bir barbarlık seli akacak. Avrupa, şimdi Çin'i parçalarsa bu selin kaynaklarına set çekebilir.” (The Oasis, 1 Ocak 1898, s. 6).

Cengiz Kağan'ın adı Amerikan basınında sıklıkla Attila ve Timur'la birlikte geçmektedir. Bu durum, genellikle Batı'nın Doğu'dan maruz kaldığı tarihsel tehditler vurgulanırken göze çarpar. Kurulan Doğu-Batı ikiliğinde Attila, Cengiz Kağan ve Timur, Batı medeniyetini tehdit eden Doğu'nun timsalleridir. Bundan önce örneğin, 1894 tarihli *The Oasis Gazetesi*'nde Çin'le Japonya arasındaki savaş dolayısıyla Çin'in tarihsel önemine dikkati çeken yazıda da sadece Cengiz Kağan değil, Attila ve Timur'un da adı geçmiştir. Ancak, burada tarihsel bir hata da yer alır; her üç tarihsel şahsiyet de Çinli olarak ifade edilmiştir:

“Dünyanın en büyük dört askerî fatihinden üçü olan Attila, Cengiz Kağan ve Timurlenk'in Çinli savaşçılar olduğu, ikisinin devasa ordularının Avrupa'yı kasıp kavurduğu, üçüncüsünün “bölgenin fethedilmeye değer olmadığı” gerekçesiyle Ural Dağları'nın batı yamaçlarından geri döndüklerini ve tüm fetheden ordularını Çin'in mevcut sınırları dâhilindeki topraklardan çektiklerini görünce, Avrupa ve Batı medeniyeti için kesinlikle dehşet verici olasılıkların bir resmi hemen ortaya çıkıyor. Batı'nın bin yıldır Çin istilasına karşı güvencelerinden biri, tüm gelişmiş savaş yöntemlerinin ve makinelerinin Batılı ulusların elinde olması olmuştur. Büyük donanmaları ve küçük, ama aktif ordularıyla Çin'i kuşattılar ve birçok kez ona Batı silahlarıyla başa çıkma çabasının yararsızlığını öğrettiler. Ama [Çin] ona verilen derslerden öğrendi. Ordularını Avrupa tarzında silahlandırmaya ve talim etmeye başladı ve modern savaş gemileriyle büyük bir donanma yaratıyor. Çin'de büyük cephanelikler, silah fabrikaları ve gemi inşa tesisleri kuruldu ve bunların hepsi Çin'in askerî ve deniz sistemini ayrıntı ve mükemmellik açısından Avrupa'dakilerle eşit hâle getirmek için. Japonya'yla olan mevcut savaşı sadece bir eğitim meselesi olabilir.” (The Oasis, 13 Eylül 1894, s. 4).

The Oasis'in 13 Eylül 1894 tarihli nüshasından aktarılan yukarıdaki pasaj, Batılı tarih anlatılarında, başta Attila, Cengiz Kağan ve Timurlenk olmak üzere çeşitli fatihlerin etnik kökenlerini birbirine karıştıran yaygın bir yanılgıyı yansıtmaktadır. Bu birleştirme, Batı söyleminde Doğu'yu yekpare bir varlık olarak homojenleştirme eğiliminin bir göstergesidir ve genellikle Batı medeniyetine bir tehdit olarak tasvir edilmektedir. Bu pasaj, tarihî figürlerin çağdaş siyasi anlatılara hizmet etmek üzere nasıl sahiplenildiğini ve yanlış temsil edildiğini de göstermektedir. Her üç fatih de Çinli olduğu yönündeki hatalı iddia, sadece farklı kültürel ve etnik geçmişlerini göz ardı etmekle kalmamakta, aynı zamanda Avrasya bozkırının karmaşık tarihsel dinamiklerini de aşırı basitleştirmektedir. Pasaj, aynı zamanda Birinci Çin-Japon Savaşı (1894-1895) sırasında Çin'in teknolojik ve askerî ilerlemelerine de değinmektedir. Çin'in Batılı güçlerle karşılaşmalarından ders alarak askerî yeteneklerini modernize etmeye başladığını öne sürmektedir. Bu durum, Doğu Asya'da güç dengesinin değiştiği ve Doğu'nun savaştaki aşağılığına dair geleneksel anlatılara meydan okunduğu bir dönüşüm dönemini yansıtmaktadır. Bahsi geçen pasaj, tarihsel yanlışlıkların Batı siyasi söyleminde 'Doğu' algısının çarpıtılmasına nasıl katkıda bulunduğunu düşündürmesi bakımından kayda değerdir. Bu, özellikle Doğu-Batı ilişkileri bağlamında, çağdaş siyasi ve kültürel kimliklerin şekillendirilmesinde Orta Çağ tarihinin kullanılmasının daha geniş etkilerini araştırmak için bir temel oluşturabilir. Tarihsel mitlerin inşası ve kalıcılığıyla bunların siyasi retorikteki rolünü tartışmak için bir başlangıç noktası olabilir.

21 Kasım 1894'te Japon ordusunun Lüshünkou'yu (daha sonra Port Arthur) zapt etmesinden sonra girilen katliamlardan söz edilen haberde Osmanlılardan da (metinde Türkler) örnekler verilerek “Doğulu ulusların zaman zaman uygarlık kurma çabalarına rağmen ...Batı ülkelerinde hüküm süren sıradan insani duygulardan neredeyse tamamen yoksun oldukları, ... insan hayatının değeri hakkında hiçbir şey bilmedikleri ve onu umursamadıkları,” ifade edilir. Bunun “Aşyalıların karakteristiği” olduğu çıkarımıyla tamamlanan metnin hemen peşinden Cengiz Kağan, Timurlenk

ve Hunlar ve Türkler başlıkları altında bu “karakteristiğin” tarihsel alt yapısı kaydedilir (The Indianapolis Journal, 4 Ocak 1895, s. 6).

Amerikan basınında Amerika için bu türden bir tehdidin söz konusu olamayacağı vurgusuyla şovenizm üzerine yer alan bir yazı dikkat çekicidir:

“Şovenizmin modern ruhu yalnızca affedilmez derecede suç değil, aynı zamanda muazzam bir çılgınlıktır. Tüm onurlu Amerikalıların hem alayını hem de nefretini hak ediyor. Ulusal refah ve ulusal onur için ciddi bir tehdit oluşturacak boyutlara ulaşmaması için bu tehlikenin uzak tutulması gerekmektedir. Avrupa uluslarının silahlanması onları yoksul tutuyor; ancak Kozakların sınırlarında bulunması harcamalar için bir miktar zemin sağlıyor. Cengiz Kağan’ın komşusu olan kişi, silahlarını ve barut stokunu hazır bulundurmaktadır. Fakat Tanrı’nın, ruhunu yetiştirmek ve savaş fırsatlarına göz dikmek için tüm barış koşullarını kuşattığı bir millet için, gönüllü olarak on dokuzuncu yüzyıl medeniyetinden on altıncı yüzyılın barbarlığına geri dönmek demektir.” (The Independent, 8 Haziran 1895, s. 4).

Bununla beraber, coğrafi konumun Amerika’yı koruyamadığı bir “Doğu tehdidi” yine de söz konusudur. 1888 yılında *The Central Nevedan Gazetesi*’nde yayımlanan bir yazı, Çin’den Amerika’ya yönelen göçün büyüklüğü ve yol açtığı sıkıntılara dikkati çekmektedir. Çinlilerin yaklaşık kırk yıl önce başlayan göçünün -barışçıl ve sessiz olmalarından dolayı- dikkati çekmediği, ancak gelinen aşamada madenlerden tarım arazilerine, demir yollarından ev işlerine *beyaz kadın ve erkeklerin* iş imkânlarını ellerinden aldıklarına dikkat çekilen yazıda şu ifadeler yer verilmiştir:

“Batı Avrupa’daki ırklar Asyalılardan hiçbir zaman bir dönüm toprak almadılar. Asyalılar ise her zaman Avrupa üzerinde ilerliyor. Cengiz Kağan ve Timurlenk ordularının torunları hâlâ Avrupa’da. Yüzyıllar önce Avrupa’yı istila eden büyük Hun sürülerinin torunları, fetih yoluyla geldikleri topraklarda hâlâ yaşıyorlar. On milyonlarca Türk, ordularının Hıristiyanlardan aldıkları toprakların mülkiyeti ellerinde Avrupa’da kalıyor.” (The Central Nevedan, 2 Şubat 1888, s. 2).

Yazının yayımlandığı tarihte Batı sömürgeciliğinin başlamasının üzerinden asırlar geçmiş olması bir yana, dünyanın büyük sömürge imparatorlukları hâlen ayaktadır. Cengiz Kağan ve ardıllarının geniş ölçekli askerî seferleri bir yayılma olarak nitelenirken Batılı güçlerin sömürge imparatorluklarının deniz aşırı topraklar üzerindeki fiili hâkimiyeti zihinsel ve vicdani açıdan meşrulaştırılmış olsa gerektir ki, Batı Avrupalıların Asyalılardan bir dönüm toprak almadıklarına dair bir söyleme rahatlıkla yer verilebilmiştir.

2. Cengiz Kağan’ın Gölgesinde Sarı Adam

Zamanın akışında yüzyıl tasnifleri, olayların sürekliliği açısından bir kopuşa yol açmaz. Dolayısıyla 20. yüzyıl başlarken bir önceki yüzyılın devam eden olay ve kavramları, dünya gündemini meşgul etmeyi sürdürmüştür. Amerikan basınında bunların yansımaları, basının (yahut söylemin) kendi içindeki sürekliliği bağlamında değerlendirmek mümkündür. Bununla beraber ülkelerin, devletlerin, hatta halkların algılanma ve konumlandırılma biçimi olayların gidişatına göre değişebilmektedir. Bu bağlamda, 1900’e gelindiğinde “Doğu Sorunu”, Amerikan basınında yer bulmaya başlamıştır. Yüzyıl ilerledikçe doğrudan Amerika’nın düşmanı olarak belirecek olan Rusya’nın bu aşamada *Doğu Sorunu*’yla ilişkilendirildiği ve Çin için bir tehdit olarak nitelendirildiği görüşler söz konusudur. 1900 tarihli *The Mirror Gazetesi*’nde konuyla bağlantılı şu satırlar yer almaktadır:

“Çin’in şu anda uygar güçler tarafından uygulanan zalim politikanın kaçınılmaz bir şekilde kurbanı olacağı konusunda hiçbir şüphe yok. Rusya, Almanya ve İngiltere, dünyaya barışın dostları gibi poz verirken ince diplomasi kisvesi altında, şeytani niyetleri kadar sakın hazırlıklar da yapıyorlar. Dünya, Doğu Sorunu konusunda daha iyi aydınlanırken ufukta Rusya’nın Cengiz Kağan’ın katliamlarına ya da Hollandalılara karşı amansız bir savaş yürüten korkunç Alva’nın suikastlarına rakip olacak vahşetleri beliriyor. Görünen o ki, Rusya’nın “uygar” birlikleri ne yaşı ne cinsiyeti ne de durumu gözetiyor; yalvaran anneyi ve ağlayan bebeği hayvani bir gaddarlıkla katlediyor ve tüm bunlar, yüksek medeniyetleriyle övünen ulusların, yani geçmiş başarılarıyla övünen ve Charles Martel ile Aslan Yürekli Richard’ın kahramanca niteliklerini anlatmaktan zevk alan ulusların tamamen bilgisi dâhilinde yapıyor.” (The Mirror, 13 Eylül 1900, s. 2).

Siyasal Söylemde Orta Çağ'ın Kullanımı: Cengiz Kağan Örneği

Yazıda mutlak kötüyü temsil eden Cengiz Kağan'ın yanı sıra, onun karşısına Batı'nın öne çıkan Orta Çağ kahramanlarının yerleştirilmiş olması dikkati çekmektedir. 19. yüzyılın nostaljik kahramanların ortak kimlik inşası oluşturma yaklaşımının bir uzantısı olarak ortak kimliği temsil etmesi gerektiği vurgulanan bu tarihsel kahramanlar, Batılı güçleri eleştirmek için kullanılmıştır. Rusya ise âdeta Asya'nın arz ettiği tehdidin adıdır. 1900 tarihli *The Hawaiian Star Gazetesi*'nde de bu tehlide dikkat çekilir. "Gerçek Hasta Adam Moğolların Efendisi, Moğollar Değil," başlıklı yazıda "Türkmen, Tatar, Mançu ya da Çinli olması fark etmeksizin Sarı Adam'ın her iklimde yürüyebileceği, Beyaz Adam açlık ve yorgunluktan bitap düştüğünde dahi ilerleyebileceği" ifade edilir ve Sarı Adam'ın uyandığında neler yapabileceğinin bir örneği olarak Japonlar gösterilir. Asyalıların Attila, Cengiz Kağan, Timur ve Osmanlı Türkleri altında birleştiklerinde neler yapabildikleri hatırlatıldıktan sonra Asya'daki Rus ilerleyişinin Avrupa'da yol açtığı endişeye dikkat çekilir:

"Eğer sayısız Asyalı savaşçının Tuna Nehri kıyılarında yeniden dizginleri eline aldığını görmezsek bunun sebebi gelecekteki bir çarın zayıflığından ziyade hoşgörüsü sayesinde olacaktır. Her ne kadar hayal ürünü olsa da bu Avrupa'nın kâbusudur. Bu, Sarı Tehlike'dir." (The Hawaiian Star, 15 Ağustos 1900, s. 5).

Sarı Tehlike vurgusu, bu dönemin basın organlarında sıklıkla görülmektedir. Bunun Cengiz Kağan ve Attila'yla örneklediği bir diğer yazı, 30 Ağustos 1900 tarihli *The Weiser Signal*'de Çin'le ilgili olarak karşımıza çıkmaktadır. Dünyanın büyük güçlerinin son yıllarda Çin'den kaynaklanan bir uluslararası krizi bekledikleri, ancak bu tehdidin Japonlar dolayısıyla açığa çıktığında Avrupa güçlerinin müdahale etmek için hazırlıksız yakalandıklarını ifade eden yazıda şu ifadeler yer almaktadır:

"Tarihteki en büyük istilalardan ikisinin başlangıcının şu anda Çin'in bir parçası olan ovalarda gerçekleştiğini ve Moğol halkı tarafından yürütüldüğünü belirtmekte fayda var. Bunlardan biri, Cengiz Kağan'ın, Çin'in komşu imparatorluğunun topraklarına saldırıydı; bu, bu son derece örgütlü ve eğitilmiş ulusun yöneticilerinin boyunduruk altına alınmasıyla sonuçlandı. Diğer hareket ise batıya doğru yönelmişti ve rotasını tamamlamadan önce, o zamanlar uygar dünya olarak bilinen yerin her bölümünü istila etmişti. Tarihte Hunların istilası olarak bilinen bu hareketi gerçekleştiren Hunların Orta Asya'nın yüksek kesimlerinde Çinlilere karşı savaşan Moğol kökenli bir ırk olduğu tespit edilmiştir. Bu halk, savaş sanatları ve hünerleri konusunda uygar uluslarla kesinlikle karşılaştırılmayacak bir halktı, ancak Çin'in sınırlarından güneybatı Avrupa'ya karşı konulmaz bir dalga gibi ilerledi ve yalnızca Roma imparatorluğu tarafından eğitilen birlikleri değil Roma'nın fatihlerini de ezdi." (The Weiser Signal, 30 Ağustos 1900, s. 2).

Rusya'nın giderek bir tehdit olarak algılanmaya başlanması, onun karşısındaki güçleri önemli kılmıştır. 1904-1905 Rus-Japon Savaşı'nın arifesinde Japonya, Cengiz Kağan'dan ziyade onun ve ardıllarının egemenliğine girmemiş, Moğolları mağlup etmeyi başarmış bir ulus olmakla övülmüştür:

"Cengiz Kağan'la onun öncülleri ve halefleri, Rusya ve Orta Avrupa'ya karşı zafer kazandılar; İran'ı, Hindistan'ı, Afganistan'ı, Rusya ve Macaristan'ı deviren ordular Japonlar tarafından kolayca mağlup edildi. Japonların hiçbir zaman beyaz bir ulusla ciddi bir savaş yapmadığı ve sayılarının da bilinmediği söylendi. Aynı doğrulukla, Rusya'nın hiçbir zaman Japonlarla savaşta karşı karşıya gelmediği ve bu nedenle Japonlarla çatışma hâlinde olan Rusların sayısının bilinmediği söylenebilir. Ancak, bu iki halkın denizdeki ve karadaki gücünü tahmin etmek için bol miktarda malzeme var. Japonlar 1894'te Çin'le yaptıkları çatışmada Çinlilere karşı, Rusların ya da herhangi bir Avrupalı askerin şimdiye kadar kendilerini kanıtlayamadığı kadar üstün olduklarını ispatladılar." (The Oskaloosa Herald, 10 Aralık 1903, s. 1).

Cengiz Kağan liderliğindeki Moğol İmparatorluğu, geniş topraklara yayılan hâkimiyetiyle tarihin en muktedir devletlerinden biri olarak anılır. Bu metinde, Japonların Moğol istilasını başarıyla geri püskürttüğü ve bu zaferle ulusal güçlerini ispatladıkları ifade edilmektedir. Bu durum, Japonya'nın askerî kapasitesini ve egemenliğini öne çıkaran bir retoriiktir. Ayrıca, Japonların "beyaz bir ulus" ile önemli bir çatışmaya girmemiş olmaları ve nüfuslarının bilinmezliği gibi argümanlarla, onların esrarlı ve öngörülemez bir güç olarak betimlenmesi söz konusudur. Bu tasvirin, Japonların

potansiyel gücüne işaret etmek ve Rusya'yla olan mücadelelerinde psikolojik bir avantaj sunmak amacıyla yapıldığı düşünülebilir.

Rus-Japon Savaşı'nın Japonya lehine sonuçlanmasının ardından Asya'da olayların gidişatı değişmiştir. Japonya algısıyla birlikte Japonya'nın Cengiz Kağan'la ilişkilendirilme biçimi de değişikliğe uğramıştır. 1937 yılına gelindiğinde Japonların Cengiz Kağan'la özdeşleştirildiği yazılara yer verilmeye başlandığı görülür. Bunlardan biri, Japonya'yı Asya'dan Batı'ya yönelen bir tehdit olarak sunarken Cengiz Kağan'ın ardılığı argümanını kullanmıştır:

"... [Japonlar] Cengiz Kağan'la onun Moğol katil ve fatihlerinin soyundandırlar. Japonya'nın Şanghay'a yaptığı ve kendileri için şu anda hiçbir stratejik değeri olmayan iki saldırının tek makul açıklaması, Beyaz Adam'ı Uzak Doğu'dan kovmanın bir ön hazırlığı olarak, onun Uzak Doğu'daki tüm zenginliğini yok etmek istemeleridir. Cengiz, Hindistan hariç, Asya'nın fethiyle yetinmedi. Onun tutkusu bir gün bilinen dünyayı yönetmekti. ... Çinliler bizim savaşımızı veriyorlar, çünkü Japonya Çin'e boyun eğdirirse çocuklarımızın bahtı kötü yazılacaktır." (The Washington Times, 26 Ekim 1937, s. 6).

Evening Star'ın yayımladığı, *Chiang Kai-shek'in eşi Soong Mei-ling (Bayan Chiang Kai-shek)* imzalı bir yazıda Cengiz Kağan atfı önemlidir:

"Ülke çapında çalışmaya devam etme şansını ne zaman yakalayacağımızı söylemek zor. Japonya şimdi tüm gücüyle bize saldırıyor, bizi boyunduruk altına almak için elinden geleni yapıyor. Ülkemizin ateşe verildiğini ve kana bulandığını görüyorum. Buna engel olamıyoruz. Japonya, barbarlar tarihinin sayfalarında yer buldu. Bunları vahşeti ve şöhreti yücelten inceliklerle süsleyerek uyguluyor. Bastırılmış nefretin zamanla patlamasını önlemek için yenilgiye uğratılmış halklara ölüm öğretisini yerleştiren ve onları bastıran Cengiz Kağan'dı. Bütün halk onun ordularının kılıçları, okları ve bıçakları altında öldü. Çin'in kalbini bir işkence gibi kasıp kavurdu. Japon öfkesi, şimdi onun ayak izlerini takip etmeye çalışıyor. Onun ilkel katliam yöntemlerini ve ateşli soykırımlarını yeni çıkmış savaş makineleriyle, bilim düzeyine getirdiler. Daha da ileri gittiler. Hayatta kalanlara boyun eğdirme konusunda yeni bir ustalık getirerek onu gölgede bıraktılar. "Ödüller" veriyorlar. Günün sonunda kendilerine verilecek herhangi bir yiyecek veya ücrete ek olarak Japonlara çalışan tüm işçilere narkotik ikramiyeler verilmektedir. Yoksulların ya da Japon himayesi altında kendilerini teselli edemeyen başkalarının acılarını dindirmek için, afyon ve türevleri her yerde satılıyor; zayıf ve morali bozuk olanlara uyuşturucu bulmaları, böylece zihinsel ve fiziksel işkencelerinden kurtulmaları için imkanlar sağlıyor. Cengiz Kağan başarısız oldu. Tarih, Cengiz Kağan'ın tüm yok edici kabalıklarına rağmen bize boyun eğdirmeyi başaramadığını kanıtladı." (Evening Star, 15 Temmuz 1938, s. 7).

Bundan sonra Soong Mei-ling, demokratik devletlerden Çin halkı için yardım talebinde bulunmaktadır:

Doğu'da Beyazların Hâkimiyetinin Sonu Görüldü başlıklı bir yazı ise Orta Asya konusunda önde gelen otoritelerden biri olarak nitelenen İsveçli âlim *Dr. Sven Hedin'in İsveç Kraliyet Akademisi'nde* verdiği bir konferansta Japonya'nın Çin'i işgalini Cengiz Kağan ve Timurlenk'in dünyayı sarsan fetihleriyle kıyasladığını belirterek şunları aktarır:

"Uzak Doğu'da beyaz ırkın hâkimiyeti sona eriyor. Son olanlar sadece bir uyarı değil, aynı zamanda Beyaz Adam'ın yükünün yakında çok istekli bir talip, Japonya tarafından üstlenileceğinin son sinyalidir. Bunun Avrupa açısından ne gibi sonuçlar doğuracağını kimse öngöremez. Bütün dünya savaş psikozunun etkisi altında... Kader, gözleri kapalı insanoğlunu uçuruma sürüklüyor gibi görünüyor." (The Nome Nugget, 4 Şubat 1938, s. 3).

Aynı yıl Kanton'daki Japon harekâtıyla ilgili bir haber, Cengiz Kağan'la kurulan bağlantının Japonlar tarafından da kabul edildiğini kaydeder:

"Japonlar, Kanton halkına yönelik bombalama katliamına devam ederken korku dünyayı kasıp kavuruyor. Son iki yıldır iki kıtada savunmasız sivillere yönelik yapılan diğer tüm korkunç bombalamalarda, savunmasız bir şehrin sakinlerini yok etmeye yönelik bu ısrarlı çabanın benzerini görmedik. Kanton'a yapılan bu baskınların başlangıcında Japonlar, şehirdeki askerî noktaları hedeflediklerini iddia ediyordu. Eğer buna inanılırsa, bombaların yoğun yerleşim yerlerine düşmesine yalnızca kötü hedefin neden olduğunu varsaymamız gerekirdi. Bombalar, nehirdeki evlerin üzerine

Siyasal Söylemde Orta Çağ'ın Kullanımı: Cengiz Kağan Örneği

vahşice yağmaya devam ederken bu bahane daha fazla iş görmez. Bu, tamamen Cengiz Kağan'dan bu yana en büyük ölçekte vahşet gösterisi. Yine Cengiz Kağan. Diğer halklara direnmemeyi öğretmek için imha politikası uyguluyor. Japon yetkililer artık bunu zımnem değil, açık sözlerle kabul ediyorlar. Kanton'un bombalanmasının, Çin'in geri kalanına direnişin anlamsızlığı öğretilene kadar devam edeceği söyleniyor." (Imperial Valley Press, 1 Ağustos 1938, s. 4).

Aslında bu karşılaştırma, genellikle büyük ölçekli fetihlerle ve düşmanlarına acımasızca davranmakla ilişkilendirilen Cengiz Kağan'ın tarihî figürünü çağrıştırmak için Japon eylemlerinin ölçeğini ve acımasızlığını vurgulamaya hizmet etmektedir. Cengiz Kağan'ın tarihsel ününü kullanarak Japonların Kanton'u bombalamasını, tam bir vahşet eylemi olarak çerçevelemektedir. Yazar, "Bu, Cengiz Kağan'dan bu yana görülen en büyük ölçekli vahşettir" diyerek Japon ordusunun eylemlerinin sadece taktiksel bir operasyon değil, Cengiz Kağan'ın seferlerine benzer kasıtlı bir terör ve imha politikası olduğunu öne sürmektedir. Cengiz Kağan'dan bahsedilmesi, durumun ciddiyetini aktarmak ve Japon ordusunun yaklaşımını eleştirmek için retorik bir araç olarak kullanılmıştır.

Denilebilir ki Amerika'da Japonya'nın algılanma biçiminin değişimi, Japonların Moğollar'la tarihsel temas ve ilişkilerinin algılanma biçimine de kökten etki etmiştir. Rusya'yla giriştikleri mücadele sırasında Moğolları alt etmiş olmalarıyla övülen Japonlar, Batı açısından Japonya'nın yükselen bir tehdit potansiyelini açığa çıkartmasıyla Cengiz Kağan'ın tarihsel zulümlerinin modern çağa taşıyıcısı olarak nitelenmeye başlanmışlardır.

3. Yeni Mutlak Kötülerin İdeal Örneği Cengiz Kağan

Cengiz Kağan, bir şablon olarak Batı'nın mutlak kötü addedilen kişilikleriyle doğrudan özdeşleştirilmiştir. Bunun çarpıcı örnekleri; Lenin, Hitler ve Stalin olarak karşımıza çıkar. Örneğin; *Rus Bolşevik lider Lenin'in Cengiz Kağan gibi giyindiği* ifade edilen bir resminin paylaşıldığı 1919 tarihli bazı gazetelerde bu resmin Çin'de dağıtılarak Çinlileri Lenin'in, Cengiz Kağan'ın enkarnasyonu olduğuna ikna etme gayreti ifade edilmiştir. İsviçre kaynaklarına dayandırılan habere göre bu sayede Lenin, dünyaya hükmetmek için onlara liderlik etmeye geldiği propagandasıyla Bolşevizmin yayılmasında Çinlilerden destek alabilmeyi ummaktadır." (The Bismarck Tribune, 28 Ocak 1919, s. 6; The Chattanooga News, 1 Mart 1919, s. 9).

Bolşeviklik, dönemin Amerikan basınında bir tehlike olarak lanse edilir. Bu tehlikenin büyüklüğünün Cengiz Kağan ve takipçileriyle mukayeseli olarak ifade edilmesi de yaygındır. 1939 yılında Bolşeviklik tehlikesi ve Avrupa'nın tehdit altında olmasıyla ilgili kaygılı bir kalemden çıkan yazıda Cengiz Kağan atfı, mukayese temelinde görülmektedir:

"Bu, sadece Müttefikler için değil, aynı zamanda Birleşik Devletler de dâhil olmak üzere tüm Batı dünyası için oldukça vahim bir tablo. Bu, özü itibarıyla, barbarlığa karşı yeni bir Haçlı seferi anlamına geliyor. ... Cengiz Kağan'ın barbarları yalnızca barbarların silahları olan ok, mızrak, kılıç ve yayı kullanıyordu. Ancak bu yeni istilacı ve yok edici ordular, uygar insanın biriktirdiği tüm bilgilerle ve bu bilgiden doğan tüm toplu katliam aygıtlarıyla silahlanmış olarak geliyor." (Henderson Daily Pispatch, 2 Aralık 1939, s. 4).

Burada, Doğu-Batı ikiliğinin tarihsel temelde zıtlaştırıldığı kaydedilebilir. Moğolları hedef alan bir Haçlı Seferi söz konusu olmamıştır; ama bu Cengiz Kağan'ın temsil ettiği ifade olunan barbar dünyaya, bu aşamada Bolşevikliğe karşı Batı'nın kutsal bir mücadelesi anlayışının habere yansıtılmasına engel teşkil etmez.

Avrupa'nın içinden çıkan bir düşman olarak Hitler'le süreklilik temelinde bir bağ kurmak zorlamayla dahi mümkün değildir. Ne var ki bu Amerikan basını, Hitler'in fikirleri açısından Cengiz Kağan'ı örnek aldığı, onun ve subaylarının Cengiz Kağan'ın savaş taktikleri üzerine çalışmalar yaptığı yolunda haberlerden alıkoymaz. Dolayısıyla, fikri zeminde Cengiz Kağan'dan Hitler'e uzanan vahşetin sürekliliği çizilmiştir. Türkçeye çevrilmiş eserleri de bulunan, dönemin meşhur tarihî roman yazarı Harold Lamb'ın, Hitler'in savaş taktiklerinin 700 sene önce Cengiz Kağan'ın kullandığı taktiklerden alındığını ifade ettiğine ilişkin bir haberde, yine Lamb'a atıfla, Hitler'in generallerinin hiç şüphesiz Moğol seferleri tarihi üzerine çalıştıkları fikri vurgulanmıştır (The Tacoma Times, 24 Ekim 1940, s. 7). 1944 yılına ait bir haberde ise Rusların ele geçirdiği bir Alman

subayının, Hitler'in kendisini Cengiz Kağan olarak düşlediğini söylediği kaydedilmiştir (The CIO News, 27 Mart 1944, s. 5).

Hitler'in ardından Cengiz Kağan'la ilişkilendirilen bir diğer kişi, Stalin'dir. Stalin, Doğu-Batı ikiliği içerisinde Cengiz Kağan'ın devamcısı olarak sunulabilen bir şahıstır. 1941 yılına ait *Detroit Evening Times Gazetesi*'nde Doğu-Batı mücadelesine dikkat çekilirken kullanılan ifadeler önemlidir:

“Poltava kadar büyük ve belirleyici bir savaş daha Peter'in büyüğü şehri St. Petersburg çevresinde yapılıyor. Adına Leningrad, Stalingrad ya da ne dersiniz deyin, burası hâlâ Büyük Petro'nun şehri. Kiev'in düştüğü gibi o da düşecek mi ve Batı bir kez daha Doğudaki orduları püskürtecek mi? Yoksa Ruslar, Kazaklar, Tatarlar Avrupa'yı istila edip despotizmle ve Doğu Komünist inançlarıyla Batı'nın özgürlüklerini mi boğacaklar? Nerves'in denediği ve başarısız olduğu, Attila'nın denediği ve başarısız olduğu ve Cengiz Kağan'ın başarısızlığa karşı mücadele ettiği yerde Stalin başarılı olacak mı?” (Detroit Evening Times, 23 Eylül 1941, s. 2).

Bu dönemde Washington'daki en güçlü günlük gazetelerden olan ve hükümet üzerinde dahi etkili olduğu ifade edilen (Washburn, 2008, s.577) *Evening Star*, Stalin'i “telefonlu Cengiz Kağan” olarak niteler:

Stalin'in ağır hasta olduğuna dair söylentileri giderek daha sık duyuyoruz. Bu tür raporların her biri gazetecilik sansasyonu yaratır ve bunun da iyi bir nedeni vardır. Dünyanın Sovyet diktatörünün sağlık durumuna olan ilgisi, onun insan ırkının kaderinde oynadığı rolün doğru yorumlanmasına dayanmaktadır. Leo Tolstoy, yarım asır önce insanlığın başına gelebilecek en korkunç sınavın “telefona sahip bir Cengiz Kağan'ın”, yani Orta Çağ Asya'sının idealleriyle büyümüş, ama aynı zamanda modern teknolojinin tüm kazanımlarıyla silahlanmış acımasız bir fatihin gelişi olacağını söylemişti. Stalin, sık sık bu meşum kehaneti akla getiriyor. Kendisi gerçekten de “telefonlu Cengiz Kağan'ın” pek çok özelliğine sahip: Orta Çağ kavramları, saf Asya kurnazlığı ve yirminci yüzyıl teknik ve silahlarına hâkimiyet. O hâlde dünya, Stalin'in sağlık durumuna nasıl kayıtsız kalabilir? Çünkü bir bakıma tüm dünyanın kaderi aslında onun sağlığına bağlı.” (Evening Star, 7 Kasım 1948, s.4).

Daha da ileri gidilerek Stalin, doğrudan Cengiz Kağan'ın reenkarnasyonu olarak ifade edilir. “Cengiz Kağan Reenkarne mi oldu?” başlıklı yazının bir kısmı şu şekildedir:

“Dünyadaki binlerce insan, reenkarnasyona inanıyor. Acaba Stalin günümüzün Cengiz Kağan'ı olarak ortaya çıkmış ve barbar iktidarın bir tür vücut bulmuş hâli olarak çürümüş medeniyeti yok edecek bir hâlde bize gelmiş olabilir mi? Bütün bunlar, Stalin'in Sovyet Rusya'nın tüm askerî gücüne sahip olarak ABD'ye savaş açma niyetinde olduğu anlamına mı geliyor? Cevap şu: Şu anda Sovyetler Birliği ile savaştayız; aylardır savaştayız. Bizim için şu ana kadar silahlı bir savaş olmadı. “Soğuk Savaş”ın kendisi ekonomik, siyasi, diplomatik ve propaganda silahlarıyla yürütülüyor. Eğer ABD bu sözde “Soğuk Savaş”ı kaybederse, bunu Sovyetler Birliği, uyduları ve ABD arasında bir silahlı savaşın takip etmesi kesindir. Sovyet liderleri ne yapmaya çalışıyor? Stalin ve yardımcıları, dünya halklarını Kremlin'in yönetimi altında toplamak için komplo kuruyorlar. Kremlin yönetimi altında, dünyanın her ülkesinde komünizm dayatılacak. Beşinci kol faaliyeti yürütenler, propaganda yaparak, ekonomik sabotajlarla, insanları ideolojik gruplara ve sınıflara bölerek ve aynı zamanda umutsuzluk ve kafa karışıklığı yaratarak, nihai komünist diktatörlük için ellerinden gelen her yolu kullanıyorlar.” (Evening Star, 30 Aralık 1948, s. 6).

Rusya'yla aradaki gerilim arttıkça ve dünya iki kutba evrildikçe *Stalin-Cengiz Kağan sürekliliği*, Amerikan basınında vurgulanmaya devam etmiştir. Bu söylemde Stalin, Cengiz Kağan'ın selefidir:

“Zihnimiz Joseph Stalin ve çetesini anlamaya yönelik değil. Hâlâ dünya sorunlarını Kremlin'le akılcı bir şekilde tartışabileceğimize inanıyoruz. Hâlâ modern Cengiz Kağan'ı üçüncü dünya savaşının modern uygarlığın sonunu getireceğine ikna edebileceğimize inanıyoruz. Stalin, Cengiz Kağan'dan yalnızca, yüzyıllar önceki sefeli ancak yay, ok ve süvarilere sahipken kendisinin tankları, uçakları ve nihayetinde atom ve hidrojen bombalarını kullanabilmesi açısından farklılık göstermektedir. Cengiz Kağan gibi Kremlin diktatörleri de eski Marksist-Leninist doktrinlerin geriye kalan birkaç ilkesi dışında herhangi bir medeniyetle pek ilgilenmiyorlar. Dünyadaki serbest girişim kapitalizminin gelişmesini değil, tamamen yok edilmesini hararetle arzuluyorlar. Bu da o sosyal ve ekonomik felsefeyle bağlantılı her şeyin fiziksel olarak yok edilmesi anlamına geliyor. Pek çok Amerikalı diplomat Rusya ile yeşil masa etrafında varılacak uzlaşmalara güvenmenin faydasız olduğunu çok iyi biliyor. Kremlin diktatörlerinin Batı fikirleriyle hiçbir

Siyasal Söylemde Orta Çağ'ın Kullanımı: Cengiz Kağan Örneği

teması yok. Hiçbiri uzun süredir yurt dışında bulunmadı. Dar Rus emperyalist bakış açıları fanatiktir ve dış dünyayla herhangi bir temas kurmak istemedikleri için onları değiştirebilecek hiçbir şey yoktur." (Evening Star, The Sunday Star, 12 Şubat 1950, s. 1).

Cengiz Kağan'ın tarihsel kişiliği göz önüne alındığında onun mizahi bir unsur olarak kullanımı şaşırtıcıdır. Güldürü yaratımının kendine has bir mantığı olduğunu belirten Bergson (2014, s. 3) bu yaratımın toplumsal, kolektif ve popüler hayal gücü hakkında bilgi vermesine dikkati çeker (Bergson, 2014, s. 4). Amerikan politik mizah dünyasına hâkim olan politik hiciv, siyasi bir mesaj iletmeye odaklıdır; dikkati belirli bir siyasetçinin yahut bir siyasetin saçmalığına çekme gayreti güder (Baumgartner, 2019, s. xxii). Soğuk Savaş'ın çift kutuplu dünya düzeninde Batı dünyası için Sovyetler Birliği, baskı rejimiyle özdeşleşmiştir. *Evening Star Gazetesi'*nde 1955 yılında yer verilen bir fıkra, bu özdeşliği çarpıcı bir espriyile gözler önüne serer. Fıkra, şu şekildedir:

Demir Perde'nin arkasından son hikâyemiz soluk soluğa Moskova'ya telefon açan bir Sovyet arkeolojik kazı başkanı ilgili. O, "Sovyetler için muhteşem bir zafer!" diye haykırdı, "Cengiz Kağan zamanına dek uzanan bir medeniyet bulduk!" "Yetmez," cevabını aldı, "Bizzat Cengiz Kağan'ın kendisini bulmalısın!" Kazı ekibi tazelenmiş bir güçle çalışmaya koyuldu. Birkaç hafta sonra yine heyecan içinde Moskova'yı aradı. "Başardık!" diye bağırды, "Cengiz Kağan'ı bulduk!" "Güzel," dedi Moskova'dan gelen ses, "Onun gerçekten Cengiz Kağan olduğuna eminsiniz, değil mi?" "Kesinlikle!" diye yanıtladı, "Cengiz Kağan olduğunu itiraf etti!" (Evening Star, 6 Mart 1955, s. 2).

Burada elbette mizah unsuru Cengiz Kağan değil, Sovyet sisteminin baskıcılığı üzerine kurulmuştur. Yine de yaşayan bir kişiye çoktan ölmüş biri olduğunu itiraf ettirirken kudretiyle ve korkutuculuğuyla meşhur Cengiz Kağan'ın seçilmesi dikkat çekicidir.

SONUÇ

19.-20. yüzyıllar dünya ölçeğinde köklü değişim ve dönüşümlere, iki dünya savaşına ve soğuk savaşa, hâkimiyetlerin aşınmasına ve yeni devletlerin kurulmasına tanıklık edilen ve tabiri caizse her şeyin çok çabuk değiştiği bir dönemdir. Bu değişim ve dönüşüm çağında söylem, siyasetin ikizi olarak yanında yer almış, onu meşrulaştırmış, gerekçelendirmiş, kabullendirmiştir. Dolayısıyla siyasetin değişimi, dönüşümü, söylemin de farklılaşması anlamına gelmiştir. Bununla beraber, herkesçe bilinen, genel kabul gören geçmişi değiştirmek mümkün ya da gerekli değildir. Tarihin günü anlamak için aydınlatma özelliği sıklıkla vurgulanırken ele alınan Cengiz Kağan'ın siyasal söylemde kullanımı örneğinin de açıkça gösterdiği üzere, bu ışık tutmada fenerin hangi kesitin üzerine odaklandığı, hâl ile geçmiş arasında kurulan paralellik ve süreklilik açısından büyük önem arz etmiştir. Başka bir ifadeyle, aynı tarihsel şahsiyeti zaman içerisinde değişen düşmanların sıfatlarını belirlemede kullanmak mümkün olmuştur. Birbirleriyle fiilen savaşmış kuvvetler dahi devrin ihtiyaçlarına binaen farklı zamanlarda aynı tarihsel şahsiyetle özdeşleştirilebilmiştir. Japonya ve Rusya örnekleri bunu açıkça göstermektedir.

Orta Çağcılık açısından değerlendirildiğinde, Cengiz Kağan örneği Orta Çağ'ın sadece ortak tarihsel figür ve olaylar etrafında yaratılan bir nostaljinin manipülasyonu amacıyla kullanılmadığını göstermektedir. Aynı zamanda ortak "ben" kimliğinin karşısına konumlandırılan "öteki" için de Orta Çağ, âdeta zihinsel bir haritalandırmanın koordinat belirleyicisi olarak iş görmüş gibi görünmektedir. Bu bağlamda inşa edilen "benliğin" Orta Çağ'dan beri süreklilik arz ettiği ima olunan olumlu özellikleri öne çıkartılan figür (Aslan Yürekli Richard gibi) ve olaylarla (Haçlı Seferleri gibi) vurgulanırken onunla çelişen, çatışan "öteki" de barbarlığı, vahşeti, yarattığı dehşet ve arz ettiği tehditle aynı süreklilik hattına sahip olmuştur. Bu süreklilikler sayesinde "iyi" ve "kötü", "ben" ve "öteki" arasındaki mücadele, yalnız meşru olmakla kalmamış, aynı zamanda gereklilik hâlini almıştır.

"Ben" ve "öteki" algılarının en net dışavurumu, Batı ve Doğu, Beyaz Adam ve Sarı Adam argümanlarında görülür. Oryantalist Batı zihninin karşısına konumlandığı zalim ve tehditkâr Doğu, Cengiz Kağan'ın da ancak zincirin bir halkasını teşkil ettiği sürekli tehdidin kaynağı olarak sunulmuştur. Batı'nın medeni dünyayı temsil ettiği ve Beyaz Adam'ın da medenileştirme

misyonunu yüklediği inancına sahip bir dönem ve toplumda Sarı Adam onun antitezi olarak karşısında konumlandırılmıştır. Doğu'nun Batı'ya arz ettiği tehlikenin korkutucu boyutu, bu zihin dünyası için açıktır; mesele bu tehlikenin kimin liderliğinde birleşeceğinden ibarettir. Bu da Amerikan basınında açıkça görüldüğü üzere, devrin şartlarında Batı için tehditkâr görünen kişi ya da devletlerin Cengiz Kağan'ın ardıllığıyla kodlanmasını getirmiştir. Değişmeyen ise Cengiz Kağan'ın temsil ettiği Doğu'nun zalimliğidir.

Bu aşamada Hitler, Batı Avrupa'nın kendi içinden çıkan bir Cengiz Kağan ardılı olarak farklı konumuyla dikkati çeker. Ancak Hitler'in Batı Avrupa zihin dünyasının kendi üretimi olması, Cengiz Kağan'ı onun da örneği olmaktan kurtaramamıştır. Cengiz Kağan, Hitler ve subaylarının örnek aldığı bir tarihsel şahsiyet olarak sunulmak suretiyle Hitler'in kendisi değilse de eylemleri *Doğululaştırılmıştır* denilebilir.

Extended Abstract

The 19th and 20th centuries were periods in which different manifestations of Medievalism shaped the sociopolitical climate, and at the same time, Medievalism-based discourses were affected by the political climate. In a sociopolitical climate where there were effective wars and tensions on a global scale, nation-based political organizations were sprouting, old political structures were eroding and new ones were flourishing, the consolidation of the definition of "self" and the construction of a common identity were based on the ideal types of the Middle Ages, while the formation of the definition of "other" was based on the "absolute villains" of the past. "Absolute evil" here is a reference to the threatening enemy that a historical figure represents, rather than to him. The purpose of this article is to exemplify and evaluate the use of medievalism in political discourse, based on its use as an element of political discourse in the context of medievalism, as seen in the use of Genghis Khan. Choosing Genghis Khan as the object of political discourse is a conscious choice. It is seen that Genghis Khan was objectified in a wide range of political discourse in the United States newspapers during the period under consideration. Apparently, this is related to the breadth and duration of the historical influence of Genghis Khan and the state he founded, as well as the fact that Genghis Khan was associated with fear and brutality starting from his time.

It should be noted that among the newspaper articles excluded from the study, in addition to the texts regarding the historical personality of Genghis Khan, there are also articles praising his military capabilities and achievements, but in such texts, Genghis Khagan is not reduced to the object of political discourse. Therefore, such texts were excluded from the review. The fact that the samples in the study were limited in terms of quantity was due to the fact that in terms of quality, articles of the same nature, or even texts that were exact repetitions or versions of each other, appeared in different newspapers in the same period. In the face of this situation, it has been sufficient to quote and analyse the articles exemplifying the issues identified under certain headings appearing in the chronological classification.

As a research method, the articles in which Genghis Khan was mentioned in the American press archive were identified, collected, and subjected to a preliminary evaluation and classification. Then, a general evaluation of these writings was made in the context of medievalism. When the articles are listed historically, it is understood that the issues emphasized and, accordingly, the general way in which Genghis Khan is presented are automatically categorized. This process of spontaneous classification, along with the periodic use of medievalism, also revealed the change in the use of the selected sample (Genghis Khagan) according to the political conjuncture. An important point that draws attention in the articles in the American press that embrace the medievalist thought-art movement is that it is clearly evident that the United States is an extension of the Western European mental world on issues such as orientalism, East-West relations, and the Eastern problem. Moreover, the arguments used when establishing the East-West opposition in the relevant articles in the American press during the period under discussion and the historical figures referred to reveal that this mental continuity is related to the adopted cultural heritage.

Siyasal Söylemde Orta Çağ'ın Kullanımı: Cengiz Kağan Örneği

Among the results achieved in the use of Genghis Khan in political discourse in the American press of the 19th-20th century, it is important that medievalism served as the coordinate determinant of a mental mapping for the "other" positioned against the common "self" identity. The clearest expression of the perceptions of self and other is seen in the arguments of West-East and White Man - Yellow Man. The frightening dimension of the danger posed by the East to the West is clear to this mindset; the issue is under whose leadership this danger will unite. As we clearly see in the American press, this led to the coding of people or states that seemed threatening to the West under the conditions of the period with the succession of Genghis Khan. What does not change is the cruelty of the East represented by Genghis Khan. This continuity not only provides a legitimate understanding of the struggle between good and evil, self and other, but also imposes it as a necessity. At this stage, Hitler draws attention with his different position as a successor of Genghis Khan coming from within Western Europe. However, the fact that Hitler was the own creation of the Western European mental world did not save Genghis Khan from being his example. By presenting Genghis Khan as a historical figure that Hitler and his officers took as an example, it can be said that Hitler's actions, if not Hitler himself, were Easternized.

KAYNAKÇA

Baumgartner, J. C. (2019). "Introduction," *American Political Humor, Masters of Satire and Their Impact on U.S. Policy and Culture*. C. I, Ed. Jody C. Baumgartner, California, Colorado: ABC-CLIO, xxi-xxv.

Bergson, H. (2014). *Gülme*. Çev. Devrim Çetinkasap, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Dallmayr, F. (1987). "The Discourse of Modernity: Hegel and Habermas," *The Journal of Philosophy*, C. 84, no 11, Eighty Fourth Annual Meeting American Philosophical Association, 682-692.

Detroit Evening Times, 23 Eylül 1941, *Chronicling America: Historic American Newspapers*. Lib. of Congress. <https://chroniclingamerica.loc.gov/lccn/sn88063294/1941-09-23/ed-1/seq-2/>

Elliott, A.B.R. (2017). *Medievalism, Politics and Mass Media, Appropriating the Middle Ages in the Twenty-first Century*. Cambridge: D.S. Brewer.

Evening Star (15 Temmuz 1938). *Chronicling America: Historic American Newspapers*. Lib. of Congress. <https://chroniclingamerica.loc.gov/lccn/sn83045462/1938-06-15/ed-1/seq-7/>

Evening Star (7 Kasım 1948). *Chronicling America: Historic American Newspapers*. Lib. of Congress. <https://chroniclingamerica.loc.gov/lccn/sn83045462/1948-11-07/ed-1/seq-100/>

Evening Star (30 Aralık 1948). *Chronicling America: Historic American Newspapers*. Lib. of Congress. <https://chroniclingamerica.loc.gov/lccn/sn83045462/1948-12-30/ed-1/seq-6/>

Evening Star, The Sunday Star (12 Şubat 1950). *Chronicling America: Historic American Newspapers*. Lib. of Congress. <https://chroniclingamerica.loc.gov/lccn/sn83045462/1950-02-12/ed-1/seq-52/>

Evening Star (6 Mart 1955). *Chronicling America: Historic American Newspapers*. Lib. of Congress. <https://chroniclingamerica.loc.gov/lccn/sn83045462/1955-03-06/ed-1/seq-113/>

Ganim, J.M. (2005). *Medievalism and Orientalism, Three Essays on Literature, Architecture and Cultural Identity*. New York: Palgrave Macmillan.

Henderson Daily Pispatch (2 Aralık 1939). *Chronicling America: Historic American Newspapers*. Lib. of Congress. <https://chroniclingamerica.loc.gov/lccn/sn91068401/1939-12-02/ed-1/seq-4/>

Imperial Valley Press (1 Ağustos 1938). *Chronicling America: Historic American Newspapers. Lib. of Congress.* <https://chroniclingamerica.loc.gov/lccn/sn92070146/1938-08-01/ed-1/seq-4/>

Jones, D. (2024). *Taht ve İktidar, Orta Çağ'ın Yeni Tarihi*, Çev. Gaye Yavuzcan, İstanbul: Kronik Yayınları.

Kamenetsky, C. (1972). "Folklore as a Political Tool in Nazi Germany," *The Journal of American Folklore*, C. 85, No. 337, 221-235.

Kaufmann, A.S. ve Sturtevant, P. B. (2020). *The Devil's Historians, How Modern Extremists Abuse the Medieval Past*. Toronto, Buffalo, Londra: University of Toronto Press.

Kinoshita, S. (2007). "Deprovincializing the Middle Ages," *The Worlding Project, Doing Cultural Studies in the Era of Globalization*, Ed. Rob Wilson ve Christopher Leigh Connery, California: New Pacific Press.

Simmons, C.A. (2011). "Romantic Medievalism," *The Cambridge Companion to Medievalism*. Ed. Louise D'Arcens, Cambridge, Cambridge University Press, 103-118.

Sturtevant, P.B. (2018). *The Middle Ages in Popular Imagination, Memory, Film and Medievalism*. Londra, New York, Oxford: Bloomsbury Academic.

The Bismarck Tribune (28 Ocak 1919). *Chronicling America: Historic American Newspapers. Lib. of Congress.* <https://chroniclingamerica.loc.gov/lccn/sn85042243/1919-02-28/ed-1/seq-6/>

The Central Nevedan (2 Şubat 1888). *Chronicling America: Historic American Newspapers. Lib. of Congress.* <https://chroniclingamerica.loc.gov/lccn/sn86076270/1888-02-02/ed-1/seq-2/>.

The Chattanooga News (1 Mart 1919). *Chronicling America: Historic American Newspapers. Lib. of Congress.* <https://chroniclingamerica.loc.gov/lccn/sn85038531/1919-03-01/ed-1/seq-9/>

The CIO News (27 Mart 1944). *Chronicling America: Historic American Newspapers. Lib. of Congress.* <https://chroniclingamerica.loc.gov/lccn/sn89060376/1944-03-27/ed-1/seq-8/>

The Hawaiian Star (15 Ağustos 1900). *Chronicling America: Historic American Newspapers. Lib. of Congress.* <https://chroniclingamerica.loc.gov/lccn/sn82015415/1900-08-15/ed-1/seq-5/>

The Independent (8 Haziran 1895). *Chronicling America: Historic American Newspapers. Lib. of Congress.* <https://chroniclingamerica.loc.gov/lccn/sn84020096/1895-06-08/ed-1/seq-4/>

The Indianapolis Journal (4 Ocak 1895). *Chronicling America: Historic American Newspapers. Lib. of Congress.* <https://chroniclingamerica.loc.gov/lccn/sn82015679/1895-01-04/ed-1/seq-6/>

The Mirror (13 Eylül 1900). *Chronicling America: Historic American Newspapers. Lib. of Congress.* <https://chroniclingamerica.loc.gov/lccn/sn90060762/1900-09-13/ed-1/seq-2/>

The Nome Nugget (4 Şubat 1938). *Chronicling America: Historic American Newspapers. Lib. of Congress.* <https://chroniclingamerica.loc.gov/lccn/sn84020662/1938-02-04/ed-1/seq-3/>

The Oasis (1 Ocak 1898). *Chronicling America: Historic American Newspapers. Lib. of Congress.* <https://chroniclingamerica.loc.gov/lccn/sn85032933/1898-01-01/ed-1/seq-6/>

The Oasis (13 Eylül 1894). *Chronicling America: Historic American Newspapers. Lib. of Congress.* <https://chroniclingamerica.loc.gov/lccn/sn85032933/1894-09-13/ed-1/seq-4/>

The Oskaloosa Herald (10 Aralık 1903). *Chronicling America: Historic American Newspapers. Lib. of Congress.* <https://chroniclingamerica.loc.gov/lccn/sn87058308/1903-12-10/ed-1/seq-1/>

The Tacoma Times (24 Ekim 1940). *Chronicling America: Historic American Newspapers. Lib. of Congress.* <https://chroniclingamerica.loc.gov/lccn/sn88085187/1940-10-24/ed-1/seq-7/>

Siyasal Söylemde Orta Çağ'ın Kullanımı: Cengiz Kağan Örneği

The Washington Times (26 Ekim 1937). *Chronicling America: Historic American Newspapers. Lib. of Congress*. <https://chroniclingamerica.loc.gov/lccn/sn84026749/1937-10-26/ed-1/seq-6/>

The Weiser Signal (30 Ağustos 1900). *Chronicling America: Historic American Newspapers. Lib. of Congress*. <https://chroniclingamerica.loc.gov/lccn/sn89055091/1900-08-30/ed-1/seq-3/>

Washburn, P.S. (2008). "Washington Post," *Encyclopedia of American Journalism*. Ed. Stephen L. Vaughn, New York, Londra: Routledge, 576-579.

 SUITDER SÖZ İNSAN VE TOPLUM BİLİMLERİ DERGİSİ Sakarya University Journal of Humanities and Social Sciences	
Makale Bilgileri:	
Etik Kurul Kararı:	<i>Etik Kurul Kararından muaftır.</i>
Katılımcı Rızası:	<i>Katılımcı yoktur.</i>
Mali Destek:	<i>Çalışma için herhangi bir kurum ve projeden mali destek alınmamıştır.</i>
Çıkar Çatışması:	<i>Çalışmada kişiler ve kurumlar arası çıkar çatışması bulunmamaktadır.</i>
Telif Hakları:	<i>Çalışmada kullanılan görsellerle ilgili telif hakkı sahiplerinden gerekli izinler alınmıştır.</i>
Article Information:	
Ethics Committee Approval:	<i>It is exempt from the Ethics Committee Approval</i>
Informed Consent:	<i>No participants.</i>
Financial Support:	<i>The study received no financial support from any institution or project.</i>
Conflict of Interest:	<i>No conflict of interest.</i>
Copyrights:	<i>The required permissions have been obtained from the copyright holders for the images and photos used in the study.</i>